

Джерела та література

1. Лукінов І.І., Саблук П.Т. Про стратегію трансформування АПК та забезпечення продовольчої безпеки України // Економіка України. – 2000. – № 9. – С. 62-81.
2. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні степу України. Ред. колегія: (М.В. Зубець – голова, та інші).- К.:Логос,2004 -844 с.
3. Організаційно-економічні проблеми розвитку АПК. У4- частинах. Частина 4./4. Ціноутворення, інфраструктура аграрного ринку та виробничий потенціал в АПК/ За ред. П.Т. Саблука.- К.: ІАЕ УЕЕН, 2001.- 246с.

Остроумова В.В.

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ І ПРОТЕКЦІОНІЗМ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Вступ. Світовій торгівлі елементи посилення протекціонізму більше чи менше властиві завжди. Щодо митних заходів, то вони виступають засобом то протекціонізму, то лібералізації і спрямовані на захист інтересів національної економіки.

У класичному розумінні лібералізація – це політика, за якої митні органи виконують лише контрольно-реєстраційні функції й не застосовують імпорتنі та експортні ставки мита, а також не використовують будь-які кількісні чи інші обмеження щодо зовнішньоторговельного обороту. Такої політики в більшості випадків дотримуються країни з розвинутою економікою, в яких відсутні проблеми стосовно розширення своєї присутності на світовому ринку.

Лібералізація зумовлюється підвищенням рівня економічного посилення конкурентоспроможності вітчизняних товарів на зовнішньому та внутрішньому ринках, стабільним розвитком міжнародних торговельних зв'язків, диверсифікацією експортного потенціалу, прагненням до гармонізації вітчизняної торгівлі щодо міжнародних відносин. Зауважимо, що проблема лібералізації зовнішньої торгівлі в розвинутих країнах ніколи не набуває самостійного характеру чи особливого значення стосовно національного виробництва. Якщо економічно розвинуті країни і ставали на шлях лібералізації, то робили вони це в інтересах зміцнення власних позицій у сфері міжнародних зобов'язань.

У широкому розумінні протекціонізм – це система економічних важелів, спрямованих на обмеження імпорту, заборона на ввезення в країну окремих продуктів, застосування дискримінаційних кількісних і якісних заходів з метою створення бар'єрів на шляху конкуренції товарів зарубіжних країн з товарами вітчизняних товаровиробників. Заходи протекціоністського характеру сприяють додатковим надходженням грошей від ставок мита в державний бюджет. Протекціонізм сприяє зростанню вітчизняного виробництва.

Посилення протекціонізму не обмежується зростанням рівнів митних ставок, а спирається на широкий арсенал маніпулювання всіма складовими митного тарифу. Зниження середнього рівня митних ставок не виключає можливості автоматичного посилення протекціонізму, оскільки цьому може передувати активна політика в плані імпортозаміщення. Протекціонізм набуває ефективності лише за таких умов: системне реформування економіки, адаптація економіки держави до світового ринку, підтримка експортного потенціалу, розвиток внутрішнього ринку на засадах конкуренції, удосконалення технологій виробництва, записування субсидування галузей вітчизняної економіки, уникнення консервації та економічної відсталості виробництва, вирішення питань щодо незмінних односторонніх переваг на світовому ринку.

Вперше в Україні питання удосконалення оцінки впливу митно-тарифного механізму, методів тарифного та нетарифного регулювання, лібералізації і протекціонізму на зовнішньоекономічну діяльність постало в 1991 році з прийняття Закону України „Про зовнішньоекономічну діяльність”. Варто зауважити, що згадані категорії як інструменти регулювання експорту й імпорту товарів за усіх їх недоліків є об'єктивною реальністю, яка формує умови міжнародної торгівлі і з такими обставинами необхідно рахуватись. З того часу Україна пройшла шлях від жорсткого протекціонізму до практично повної лібералізації і від лібералізації до посиленого протекціонізму. Звідси можна зробити висновок про відсутність конче необхідної стратегії.

На думку Губенка В.І. [81], процес створення нормативно-законодавчої бази, який передбачає коригування зовнішньоекономічної діяльності України за допомогою важелів лібералізації і протекціонізму не набув стабільності. Практично відсутній прагматичний підхід та критерії експортно-імпоротної доцільності. Йдеться, власне, про вкрай негативний вплив нестабільної нормативно-правової бази на розвиток зовнішньоекономічної діяльності.

Нормативно-законодавча база часто беззастережно переорієнтовується з одних чинників на інші, що посилює напругу між партнерами на ринку по експорту та імпорту товарів. Слід підкреслити, що при проведенні цих акцій теоретично передбачається удосконалення між країнами-партнерами по торгівлі, а фактично все відбувається навпаки. На нашу думку, така яка не може слугувати диверсифікації зовнішньоекономічної діяльності щодо України та країн-партнерів по торгівлі на ринку. Слід підкреслити, що при проведенні цих акцій теоретично передбачається удосконалення між країнами-партнерами по торгівлі, а фактично все відбувається навпаки. На нашу думку, така яка не може слугувати диверсифікації зовнішньоекономічної діяльності щодо України та країн-партнерів по торгівлі на ринку тваринницької

продукції.

Наприклад, у вересні 1997 року Верховна Рада України прийняла України „Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції”, який визначає порядок тарифного і нетарифного регулювання імпорту тваринницької продукції та її переробки (далі – тваринницька продукція) для створення рівних умов конкуренції між продукцією вітчизняного виробництва та продукцією нерезидентів, а також деякі методи цінової підтримки сільськогосподарських товаровиробників України.

Закон містить шість статей: „Тарифне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції”, „Сезонні мита на ввезення сільськогосподарської продукції”, „Нетарифне регулювання імпорту продукції тваринництва”, „Сертифікація та контроль за ввезенням імпортової сільськогосподарської продукції”, „Захист прав власності на сільськогосподарську продукцію, прав на вільний вибір переробників та покупців сільськогосподарської продукції” та „Розмір ввізних (імпортних) мит сільськогосподарську продукцію”.

В Законі передбачено, що сезонні ввізні (імпортні) мита запроваджуються щорічно на рівні повних ставок ввізного мита на сільськогосподарську продукцію. Кабінет Міністрів України встановлює терміни дії сезонних мит на сільськогосподарську продукцію та оприлюднює своє рішення за 45 днів до дня їх запровадження. Сезонні мита встановлюються щодо сільськогосподарської продукції, що оподатковується ввізним митом за пільговою ставкою, яка дорівнює або перевищує 30%. Щорічні квоти на ввезення імпортової продукції тваринництва Реалізуються за кошти на аукціонах, які проводяться Міністерством аграрної політики протягом 60 календарних днів з дня оприлюднення статистичних Даних про фактичні обсяги вітчизняного виробництва продукції тваринництва та обсяги їх споживання в році, що передедує поточному. Квота вважається реалізованою тільки після повної сплати її вартості особою, що виграла аукціон.

В Законі передбачено опис товарів по таких групах: „Живі тварини”, „М'ясо та харчові субпродукти”, „Риба і ракоподібні, та інші водні безхребетні”, „Молоко і молочні продукти, яйця птиці, мед натуральний, харчові продукти тваринного походження”, „Продукти тваринного походження – всього по 15 групах товарів. Закон передбачає ставки мита по більше чим 300 позиціях. Є підстави стверджувати, що Закон України „Про державне регулювання імпорту :сільськогосподарської продукції”, на перший погляд, має вагомий засадний характер [244].

Але, не зважаючи на це, уже в 1999 році виникла потреба прийняти Закони України: „Про внесення змін до статті 6 Закону України державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції" лютий 1999 р.), „Про внесення змін до статті 6 Закону України „Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції”; (березень 1999 р.) і „Про внесення зміни до статті 4 Закону України „Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції” (квітень 1999 р.) [244]. Тому стає цілком зрозуміло, що методологія формування важелів лібералізації і протекціонізму має певні недоліки, не охоплює вирішення великомасштабних завдань, у тому числі і перспективних. Отже, надзвичайно складні методологічні проблеми стосовно теорії і практики побудови лібералізації і протекціонізму, що мають місце в Україні та її ринку тваринницької продукції, неординарні, невідкладні і унікальні. Проте тут потрібен всебічний і фундаментальний аналіз, зорієнтований на підтримання лібералізації і протекціонізму на належному рівні, що відповідає як сьогоденню, так і довгостроковій перспективі.

В аспекті лібералізації та протекціонізму зовнішньої торгівлі особливого значення набуває процес приєднання України до ГАТТ та вступу до СОТ. В попередні роки Україні було надано статус спостерігача при ГАТТ. Нині процес приєднання до ГАТТ об'єднано з процесом вступу до СОТ. При цьому передбачається розробити та вжити заходи з гармонізації українського законодавства, зокрема митного та податкового, з вимогами міжнародного законодавства, розробляються нові підходи до стандартизації і сертифікації товарів, лібералізації правил та режимів торгівлі.

Активна глобалізація світової економіки, що спостерігається в останні роки зумовила необхідність пошуку відповідей на питання про процедуру визначення надбань (виграшів) і втрат у зовнішньоекономічній діяльності на ринку тваринницької продукції; про збагачення наукового змісту лібералізації і протекціонізму з огляду спільних і відмінних ознак. Коли йдеться про надбання торгівлі, то мають на увазі економічний ефект, який отримують країни-учасники ринку тваринницької продукції в торгівлі, якщо кожна з них спеціалізується на торгівлі тією продукцією тваринництва, у виробництві якої вона має порівняльні переваги. Прогресуюче ускладнення зовнішньоекономічних процесів на ринку тваринницької продукції передбачає нові методичні вимоги до розв'язання порушених вище проблем. Особливого значення набувають системні дослідження питань, пов'язаних з коригуванням зовнішньоекономічної діяльності та визначенням надбань та втрат в ній. Без цього гальмується подальший розвиток, обмежуються потенційні можливості експорту й імпорту тваринницької продукції. Отже, сучасне уявлення про надбання і втрати через призму лібералізації і протекціонізму - це якісно новий ступінь розкриття фундаментальної сутності зовнішньоекономічної діяльності.

Цілком очевидно, що стосовно надбань і втрат у зовнішньоекономічній діяльності на ринку тваринницької продукції, а також лібералізації і протекціонізму необхідно розглядати, що найменше, два аспекти:

Визначення надбань і втрат у зовнішньоекономічній діяльності нині є однією з найважливіших і найневідкладніших проблем на ринку. У теоретичному плані відомо, що на основі цих та інших чинників створюються передумови для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, хоча в науковій літературі не зафіксовано, ким необхідного глибокого висвітлення аналізованого питання. Наведених аргументів достатньо, щоб переконатися, що ці та інші умови стали причиною швидкого занепаду зовнішньоекономічної діяльності на ринку.

Висновок. Дослідження показали, що країні-експортеру вигідно реалізувати свою продукцію, а країнам-імпортерам купувати її, якщо для перших світова ціна вище внутрішньої, а для других – світова нижче внутрішньої. Це саме важливе значення для формування важелів лібералізації і протекціонізму та адаптації їх до внутрішнього ринку тваринницької продукції. Щодо найважливіших моделей-залежностей, то ними повинні стати коефіцієнт відносної лібералізації і коефіцієнт надбавь.

Джерела та література

1. Закон України «Про державне прогнозування і розроблення програм економічного і соціального розвитку України».
2. Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів з питань обкладання ввізним митом товарів та інших предметів, що ввозяться на митну територію України" від 03.04.97 за № 170 /97-ВР.
3. Зовнішня торгівля товарами // Стат. збірник. – К.: Держкомстат України. – 1995, 1996, 1997, 1998, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004 рр.
4. Указ Президента України "Про заходи щодо здійснення єдиної державної політики регулювання імпорту" від 21.09.94 р.
5. Коваленко С.А. Теневая экономика в Украине и пути ее легализации. Монография. – Симферополь: Таврия, 1998. – 112с.
6. Стратегическое планирование и управление / Под ред. проф. А. Н. Петрова. Ч. 1: Учебн. пособие. СПб: Из-во СПбУФ, 1997. – 145 с.
7. Топіха В.І. Світова організація торгівлі (СОТ) та державне регулювання ринку продуктів тваринництва в Україні / Агроінком. – Київ. – 2004. – №7-8. – С. 70-72.
8. Кинг У., Клиланд Д. Стратегическое планирование и хозяйственная политика. М.: Прогресс, 1982. – 399 с.

Боровська Л.В.

ЯК ЗАРОДЖУВАЛАСЯ ІДЕЯ СТВОРЕННЯ СЕЛЯНСЬКОГО ЗЕМЕЛЬНОГО БАНКУ

Постановка проблеми. Україна готується до історичного кроку- відкриття ринку землі. Цей відповідальний момент вимагає ретельної організаційної підготовки, як в правовому, так і в економічних відносинах. Підкреслимо, що Україна за своєю площею є найбільшою європейською країною і перевищує Францію в 1,6 рази, ФРН і Іспанію в 1,8 рази, Італію в 2,2 рази. Причому велика частина її земель - це чорноземи, найцінніші і найродючіші землі світу. Саме ця дорожочінна українська земля стає предметом купівлі-продажу за допомогою банків.

Як же ця проблема розв'язувалася в історичному минулому і яка в ній роль банківської системи? Це і складе зміст статті, який є складовою частиною плану НДР Європейського університету з розділу «Розробити пропозиції по подальшому розвитку банківської системи України»

Літературний огляд по темі дослідження. В сучасній економічній літературі з'явилися статті, в яких йдеться мова про роль Поземельного селянського банку в становленні ринкових відносин по відношенню до земельної власності [1,2]. Проте, як проходив етап його становлення і розвитку дотепер не було публікацій.

Це і послужило підставою для підготовки цієї статті, матеріалом якої була книга Зака А.Н. «Селянський поземельний банк» (1883-1910).

Мета статті. Метою цієї статті є розкриття історичних причин виникнення Поземельного селянського банку

Зміст статті.

Землеробство було завжди для селян головним, а в багатьох місцевостях і єдиним джерелом існування, Тому потреба в землі, що відчулася селянами вже зразу ж після звільнення їх від кріпацтва і що постійно посилювалася під впливом зростання населення, повинна була стати для сільського населення балючим питанням і настирливо вимагала дозволу.

Причиною слабкої земельної забезпеченості селян є, перш за все, недоліки Положення 19 лютого 1861 р¹.

Порівняльно низький рівень норми вищого і низького наділів, відрізи, встановлення четвертних дармових наділів, традиційна система повинностей, що спонукала поміщиків прагнути того, щоб селяни .викупляли менший наділ, - все це перекурило основну думку селянської реформи і дало початок безземеллю селян.

Л.В. Ходський, приймаючи за достатнє земельне забезпечення середній наділ колишніх державних

¹ Что дело обстоит именно так, видно между прочим из того, что в обществе конца 70-х годов целью проектированного кредитного учреждения для крестьян считали «ректификацию» крестьянской реформы. Ср. кн. Васильчнков и Яковлев. Мелкий земельный кредит. 1876 г., стр. 29.